

Heydər Əliyev İli

Hüquqi dövlət quruculuğunun memarı

Çox minillik dövlətçilik tarixi olan Azərbaycan xalqının XX əsrdəki müstəqil dövləti olan Azərbaycan Respublikasının tarixi inkişaf yolu şərəfli və keşməkeşli olmuşdur. Dövlətçilik tariximizdə ilk respublikanın qurulması XX əsrin əvvəlinə, onun 70 ildən sonra bərpası isə əsrin sonlarına - ən təlatümlü dövr hesab edilən 90-cı illərdəki geopolitik dəyişikliklər dövrünə təsadüf etmişdi.

Ötən yüzilliyin sonlarında keçmiş SSRİ-nin tarixi məntiqə söykənən qaçılmaz çöküşü prosesi ittifaq ölkələrinin öz müstəqilliyini bərpa etməsi üçün zəmin yaratmışdı. Nəticə etibarilə 1991-ci ilin oktyabr ayının 18-də Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etsə də, SSRİ-dən miras qalmış hüquq sistemi demokratik, hüquqi dövlət quruculuğuna, qanunun aliliyinin təmin olunmasına, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə heç bir təminat vermirdi. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin mütərəqqi hüquq sistemləri ilə əlaqədən, demək olar ki, təcrid olunmuş və öz "dəyər"ləri olan keçmiş SSRİ-nin sosialist hüququna əsaslanan qanunvericilik sistemi postsovet dövrünün reallıqları ilə ayaqlaşmaq gücündə deyildi. Müstəqilliyin bərpa olunduğu ilk illərdə bu sistem quruculuğu yönündə bəzi addımlar atılsa da, təəssüf ki, siyasi idarəetmədəki təcrübəsizlik müstəqil dövlət quruculuğunun bərpası prosesini ləngitdiyi kimi, milli hüquq sisteminin təşəkkül tapmasına da öz mənfi təsirini göstərirdi.

Heydər Əliyev ili 2023

Əvvəli 1-ci sah.

O dövrdə ölkədəki pərakəndəlik, separatizm meyilləri, siyasi təcrübənin zəifliyi, ayrı-ayrı silahlı döstlərin hökmranlıq etmək istəyi dövlətçiliyin itirilməsinə doğru gedən bu vəziyyəti şərtləndirən başlıca amil idi. Bu hadisələrin fonunda müstəqilliyini təzəcə bərpa etmiş ölkənin gələcək inkişafı, böhran vəziyyətində olan dövlətçiliyin xilas edilməsi konstitusiyaya hüquq sahəsində islahatların tətbiqi salınmadan həyata keçirilməsini, yeni müstəqilliyi və demokratik dəyərlərə söykənən dövlət quruculuğunu, milli hüquq və məhkəmə sisteminin, normativ hüquqi akt bazasının yaradılmasını zərurətə çevirmişdi. Amma təəssüf ki, yuxarıda qeyd edilən sərbəzsizlik və bu kimi digər səbəblərdən sadalanan işləri görə biləcək nə güclü dövlət aparatı, nə də siyasi rəhbər və iradə mövcud deyildi.

Məhz belə müəkkəb bir şəraitdə xalqın təkidli və hakimiyyətə qayıdan və xilaskarlıq missiyasını çiyinlərinə götürən Ümummilli Lider Heydər Əliyev qısa müddət ərzində Azərbaycanda sabitliyi təmin etməyə nail oldu və dövlət quruculuğu prosesi üçün zəruri olan bir sıra vacib addımların atılmasını təmin etdi. İlk növbədə hər bir müstəqil dövlətin inkişafı üçün başlıca amil olan sabitliyin təmin edilməsi bu istiqamətdə atılmış ən zəruri addım oldu. Bunun ardınca vətəndaşların hüquq və mənafehlərinin müdafiəsinə əsaslanan milli dövlətin qurulması prosesinə start verildi - insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi yeni qurulan dövlətin ali məqsədi kimi əsas hədəf seçildi, beynəlxalq münasibətlər sistemində inteqrasiyaya istiqamətlənmiş, sosial ədalət prinsiplinə əsaslanan hüquqi dövlət quruculuğu prosesi öz başlanğıc mərhələsinə qədəm qoydu və məntiqi ardıcılığa uyğun olaraq hər şeydən əvvəl bu prosesin konseptual əsasları işlənilməyə başlandı. Bu mərhələdə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi "Azərbaycan Respublikasının yeni konstitusiyaya layihəsinin hazırlanması, onunun qəbulu və o vaxt prezident vəzifəsində olan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sədrliyi ilə yaradılmış komissiya ümumxalq səsverməsinə çıxarılaçaq konstitusiyaya layihəsinin hazırlanması işinə başladı. Onun rəhbərliyi altında yeni konstitusiyaya layihəsinin hazırlanması üçün milli iclaslardakı çıxışında Ümummilli Lider layihə ilə bağlı zəruri tezisləri komissiyaya üzvlərinin diqqətinə çatdıraraq, əslində, həm də hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin ilkin təməllərini formalaşdırdı: "Biz elə bir konstitusiyaya layihəsi hazırlamalı və nəhayət, elə bir konstitusiyaya qəbul etməliyik ki, o, müstəqil Azərbaycan Respublikasının demokratik prinsipləri əsasında uzun müddət sabit yaşamasını təmin edən əsas qanun, tarixi sənəd olsun... Konstitusiyamız Azərbaycanı məhz demokratik, hüquqi, dünyəvi, sivilizasiyalı bir dövlət qurmaq üçün əsas yaratmalıdır, onun əsas qanun olmasıdır... Konstitusiyaya yaratmaq üçün tarixi keçmişimizə nəzər salmalıyıq, eyni zamanda ümumbəşəri dəyərlərdən, dünyanın demokratik dövlətlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərdən istifadə etməli, bəhrələnməliyik... Konstitusiyaya birinci növbədə dövlət, hakimiyyətdə xalqın arasında olan münasibətləri özündə əks etdirməlidir. Hakimiyyət bölgüsü qanunvericilik, ali icra, məhkəmə hakimiyyətləri - bunlar hamısı xalqın iradəsinə söykənməli, seçkilər yolu ilə təmin olunmalıdır. Dövlət xalqın işi olmalıdır. Xalq dövlət üçün yox, dövlət xalq üçün olmalıdır və bu prinsiplər Konstitusiyamızın əsasını təşkil etməlidir... Ona görə də hər bir vətəndaşın hüquqlarının qorunması, azadlıqlarının təmin edilməsi və hər bir vətəndaşa cəmiyyətimizdə, ölkəmizdə özünə layiqli yer tutmaq imkanlarının yaradılması - bunlar hamısı Konstitusiyamızda öz əksini tapmalıdır..." Ümumxalq səsverməsinin sonuna qəbul edilmiş ilk milli Konstitusiyamızın müddəalarından da göründüyü kimi, müasir Azərbaycan Konstitusiyasında konstitusionalizmin klassik ideyaları aydın şəkildə təsbit olunmuşdur: hakimiyyətlərin bölgüsü; insan hüquq və azadlıqlarının prioritet hesab edilməsi; hakimiyyətin məsuliyyətinin xalq olması; siyasi plüralizm; konstitusional nəzarət və s. Sadalanan bütün bu konseptual məqamlar, əslində, yuxarıda qeyd edilmiş kimi, mahiyyət etibarilə hüquqi dövlət quruculuğu prosesində ilkin təməl rolunu oynadı. Konstitusiyaya qəbul edildikdən sonra bu istiqamətdə ilk mühüm addım atılsa da, qarşıda görülməli işlər hələ çox idi. Növbəti fəza müvafiq dövlət quruculuğunun, əsasən də insan hüquqları sahəsində qanunvericilik aktlarının qəbulu prosesi xüsusi yer tuturdu. Bu sahədə maddi hüquq normalarının bir hissəsi Konstitusiyada öz əksini tapsa da (xüsusi qeyd edilmişdir ki, Konstitusiyamızın 158 maddəsində 48-i, təqribən üçdəbir məzmunu hüquq və azadlıqların təminatını nəzərdə tutan müddəalardır), sahəvi aktların çoxu hələ mövcud deyildi. Məhz bu amildən çıxış edərək Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən 1996-cı il 21 fevral tarixli sərəncamla təşkil edilmiş Hüquq İslahatları Komissiyası bu sahə üzrə ixtisaslaşmış ekspertlərin iştirakı ilə müasir Avropa standartlarına cavab verən qanunvericilik aktlarının layihəsinin hazırlayaraq milli qanunvericiliyin qabaqcıl ölkələrin təcrübəsinə əsaslanan sənədlərə imzalarını nail olmuşdur. İnsan hüquqları və azadlıqların təminatının müdafiəsi sahəsində Ümummilli Lider Heydər Əliyev 22 fevral 1998-ci ildə imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatını müdafiəsinə dair Dövlət Programı" mühüm yer tutur. Konstitusiyada ümumdövlət əhəmiyyətli məsələ səviyyəsinə qaldırılmış və milli hüquq sisteminin prioritet istiqamətinə çevrilmiş insan hüquqları məsələsi bu fərmanla müasir Avropa standartlarına cavab verən qanunvericilik aktlarının hazırlanması üçün əsas mərhələyə gətirildi. O da qeyd edilmişdir ki, bir dövlət təsisatı kimi dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə yaradılmış insan hüquqları üzrə müvəkkil (ombudsman) təsisatının formalaşdırılması ilk olaraq məhz adıçəkilən aktlarda nəzərdə tutulmuşdu. Qeyd etmək yerinə düşər ki, ilk dövlət quruculuğunda qəbul olunduğu gün - 18 iyun dövlət başçısı İlham Əliyevin 2007-ci il tarixli müvafiq sərəncamına əsasən, Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları günü elan edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Avropaya inteqrasiya xəttinin xarici siyasi kurs kimi müəyyənləşdirilməsi də məhz Ümummilli Liderin siyasi iradəsinin vacib istiqaməti idi. Bu baxımdan mühüm beynəlxalq təşkilatlar olan Avropa Şurasına üzv qəbul edildikdən sonra qanunvericilik sisteminin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması prosesində Milli Məclis tərəfindən qanunların qəbulu zamanı mühüm beynəlxalq çətinliklər müqavilələrdə, sazıv və konvensiyalarda müəyyən edilmiş fundamental insan hüquq və azadlıqlarının əsas meyar kimi götürülməsi də

Hüquqi dövlət quruculuğunun memarı

qamətdə ilk mühüm addım atılsa da, qarşıda görülməli işlər hələ çox idi. Növbəti fəza müvafiq dövlət quruculuğunun, əsasən də insan hüquqları sahəsində qanunvericilik aktlarının qəbulu prosesi xüsusi yer tuturdu. Bu sahədə maddi hüquq normalarının bir hissəsi Konstitusiyada öz əksini tapsa da (xüsusi qeyd edilmişdir ki, Konstitusiyamızın 158 maddəsində 48-i, təqribən üçdəbir məzmunu hüquq və azadlıqların təminatını nəzərdə tutan müddəalardır), sahəvi aktların çoxu hələ mövcud deyildi. Məhz bu amildən çıxış edərək Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən 1996-cı il 21 fevral tarixli sərəncamla təşkil edilmiş Hüquq İslahatları Komissiyası bu sahə üzrə ixtisaslaşmış ekspertlərin iştirakı ilə müasir Avropa standartlarına cavab verən qanunvericilik aktlarının layihəsinin hazırlayaraq milli qanunvericiliyin qabaqcıl ölkələrin təcrübəsinə əsaslanan sənədlərə imzalarını nail olmuşdur. İnsan hüquqları və azadlıqların təminatının müdafiəsi sahəsində Ümummilli Lider Heydər Əliyev 22 fevral 1998-ci ildə imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatını müdafiəsinə dair Dövlət Programı" mühüm yer tutur. Konstitusiyada ümumdövlət əhəmiyyətli məsələ səviyyəsinə qaldırılmış və milli hüquq sisteminin prioritet istiqamətinə çevrilmiş insan hüquqları məsələsi bu fərmanla müasir Avropa standartlarına cavab verən qanunvericilik aktlarının hazırlanması üçün əsas mərhələyə gətirildi. O da qeyd edilmişdir ki, bir dövlət təsisatı kimi dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə yaradılmış insan hüquqları üzrə müvəkkil (ombudsman) təsisatının formalaşdırılması ilk olaraq məhz adıçəkilən aktlarda nəzərdə tutulmuşdu. Qeyd etmək yerinə düşər ki, ilk dövlət quruculuğunda qəbul olunduğu gün - 18 iyun dövlət başçısı İlham Əliyevin 2007-ci il tarixli müvafiq sərəncamına əsasən, Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları günü elan edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Avropaya inteqrasiya xəttinin xarici siyasi kurs kimi müəyyənləşdirilməsi də məhz Ümummilli Liderin siyasi iradəsinin vacib istiqaməti idi. Bu baxımdan mühüm beynəlxalq təşkilatlar olan Avropa Şurasına üzv qəbul edildikdən sonra qanunvericilik sisteminin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması prosesində Milli Məclis tərəfindən qanunların qəbulu zamanı mühüm beynəlxalq çətinliklər müqavilələrdə, sazıv və konvensiyalarda müəyyən edilmiş fundamental insan hüquq və azadlıqlarının əsas meyar kimi götürülməsi də

qamətdə ilk mühüm addım atılsa da, qarşıda görülməli işlər hələ çox idi. Növbəti fəza müvafiq dövlət quruculuğunun, əsasən də insan hüquqları sahəsində qanunvericilik aktlarının qəbulu prosesi xüsusi yer tuturdu. Bu sahədə maddi hüquq normalarının bir hissəsi Konstitusiyada öz əksini tapsa da (xüsusi qeyd edilmişdir ki, Konstitusiyamızın 158 maddəsində 48-i, təqribən üçdəbir məzmunu hüquq və azadlıqların təminatını nəzərdə tutan müddəalardır), sahəvi aktların çoxu hələ mövcud deyildi. Məhz bu amildən çıxış edərək Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən 1996-cı il 21 fevral tarixli sərəncamla təşkil edilmiş Hüquq İslahatları Komissiyası bu sahə üzrə ixtisaslaşmış ekspertlərin iştirakı ilə müasir Avropa standartlarına cavab verən qanunvericilik aktlarının hazırlayaraq milli qanunvericiliyin qabaqcıl ölkələrin təcrübəsinə əsaslanan sənədlərə imzalarını nail olmuşdur. İnsan hüquqları və azadlıqların təminatının müdafiəsi sahəsində Ümummilli Lider Heydər Əliyev 22 fevral 1998-ci ildə imzaladığı "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təminatını müdafiəsinə dair Dövlət Programı" mühüm yer tutur. Konstitusiyada ümumdövlət əhəmiyyətli məsələ səviyyəsinə qaldırılmış və milli hüquq sisteminin prioritet istiqamətinə çevrilmiş insan hüquqları məsələsi bu fərmanla müasir Avropa standartlarına cavab verən qanunvericilik aktlarının hazırlanması üçün əsas mərhələyə gətirildi. O da qeyd edilmişdir ki, bir dövlət təsisatı kimi dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə yaradılmış insan hüquqları üzrə müvəkkil (ombudsman) təsisatının formalaşdırılması ilk olaraq məhz adıçəkilən aktlarda nəzərdə tutulmuşdu. Qeyd etmək yerinə düşər ki, ilk dövlət quruculuğunda qəbul olunduğu gün - 18 iyun dövlət başçısı İlham Əliyevin 2007-ci il tarixli müvafiq sərəncamına əsasən, Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquqları günü elan edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Avropaya inteqrasiya xəttinin xarici siyasi kurs kimi müəyyənləşdirilməsi də məhz Ümummilli Liderin siyasi iradəsinin vacib istiqaməti idi. Bu baxımdan mühüm beynəlxalq təşkilatlar olan Avropa Şurasına üzv qəbul edildikdən sonra qanunvericilik sisteminin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması prosesində Milli Məclis tərəfindən qanunların qəbulu zamanı mühüm beynəlxalq çətinliklər müqavilələrdə, sazıv və konvensiyalarda müəyyən edilmiş fundamental insan hüquq və azadlıqlarının əsas meyar kimi götürülməsi də

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin növbəti vacib mərhələsi ədalətli və müstəqil məhkəmə sisteminin yaradılmasından ibarət olmuşdur. Məlumdur ki, hüquq filosofları tərəfindən irəli sürülmüş hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipinin vacib tərkib hissəsi olan müstəqil məhkəmələr ədalətli cəmiyyət quruculuğu prosesinin əsas komponentlərindən biri kimi qəbul edilmişdir. Demokratiya, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunun Azərbaycan Respublikası üçün ən düzgün siyasi xətt olduğunu hesab edən Ümummilli Lider ölkəmizdə müstəqil məhkəmə hakimiyyətinin formalaşdırılmasına müstəsna əhəmiyyət vermişdir. Təsədüf deyildir ki, dünyanın bir çox aparıcı beynəlxalq təşkilatları, həmin təşkilatlar tərəfindən qəbul edilmiş çətinləşən beynəlxalq müqavilələr, sivil və demokratik dövlətlərin konstitusiyaları, elmi ədəbiyyatlar müstəqil məhkəmə sisteminin mövcudluğu ədalətli əsas təminatıdır, hüquqi dövlətdə ən vacib institut kimi xarakterizə etmişdir. Bu baxımdan Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1997-ci ildə "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul edilməsi xüsusi önəm daşıyır ki, bu qanunla milli hüquq sisteminə məhkəmələrin yerinin Konstitusiyamızın müddəalarına uyğun olaraq müəyyən edilmiş və formalaşdırılması prosesi start verildi. Bu qanunun ardınca Azərbaycan Respublikası Prezidentinin həmin qanundan irəli gələn məsələlərin tətbiqi və məhkəmə islahatlarının həyata keçirilməsi məsələləri ilə bağlı program xarakterli fərmanı ilə respublikada məhkəmə quruluşunun və məhkəmə qərarlarının icrası prosesinin müasir modelinin formalaşdırılmasına başlandı. Vətəndaşların Konstitusiyada və digər aktlarda müəyyən edilmiş hüquq və azadlıqlarının təmini baxımdan xüsusi önəm daşıyan ədalət mühakiməsinin qatılığı və müstəqilliyi hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin ən vacib mərhələlərindən biri kimi qiymətləndirilməlidir ki, görülmüş bütün bu işlərin və həyata keçirilmiş əsaslı məhkəmə-hüquq islahatlarının nəticəsində keçmiş Sovet İttifaqından qalma məhkəmə sistemi demək olar ki, tamamilə aradan qaldırıldı, yeni və qabaqcıl inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə söykənən üç pilləli müstəqil məhkəmə hakimiyyəti sistemi yaradıldı, hakim korpusunun demokratik əsaslarla formalaşdırılması prosesi sürətləndirildi. O da xüsusi qeyd edilmişdir ki, müstəqil məhkəmə sisteminin formalaşdırılması işində Məhkəmə-Hüquq Şurasının təsis

edilməsi amili də mühüm rol oynamışdır. Öz fəaliyyətini şəffaflıq prinsipi əsasında quran şüarın fəaliyyəti əsasında hakim heyətinin müsəbiqə əsasında formalaşdırılması bu baxımdan da xüsusi önəm kəsb edirdi. Sadalanan bu işlərin fonunda proses sonrakı mərhələdə "Polis haqqında", "Prokurorluq haqqında" və digər sahəvi qanunvericilik aktlarının qəbul edilməsi ilə davam etdirildi. Göründüyü kimi, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hüquqi dövlət quruculuğu prosesi çərçivəsində demək olar ki, dövlət hakimiyyətinin bütün qollarında əsaslı islahatlar aparıldı, idarəetmə sisteminin bütün istiqamətlərində inkişafı üzrə tarixi əhəmiyyət kəsb edən qərarlar qəbul olundu. Azərbaycan xalqının dövlətçilik tarixində köklü və müstəqil işlər görüldü. Məhz Ümummilli Liderin təməlini qoyduğu və yuxarıda sadalanan həmin islahatların məntiqi nəticəsidir ki, müasir Azərbaycan Respublikasının inkişafı davamlı prosesə çevrilmişdir. Əminliklə deyə bilərik ki, bu siyasi və hüquqi islahatlar bu gün ölkə Prezidentini cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla davam etdirir. Tarixi faktların ədalətli təhlili göstərir ki, xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdışın ilk illərində ölkədə xaos, özbaşnalıq, separatizm, silahlı qruplaşmalar, başıboz qüvvələr mövcud idisə, bu gün Azərbaycan Respublikası ölkə Prezidentini cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dünya siyasi arenalarında söz sahibi olan, tam müstəqil siyasət yürüdən, iqtisadi cəhətdən qüdrətli, təhlükəsiz və stabil bir dövlətdir. Yaşadığımız dünyada elmi texniki tərəqqi, sənaye inqilabları, texnoloji yeniliklər xüsusilə 21-ci əsrdə əl sürətlə inkişaf edir ki, bu yeni çağırışlar dövlət quruculuğu və idarəetməsinə yeni konseptual baxışların ortaya qoyulmasını zəruri edir. Modernləşməkdə olan dövlətin fəaliyyətində yemərliliyin daha da artırılmasına yönəlmiş yeni idarəetmə konsepsiyasının yaradılması bu sadalanan paradigmadan çıxış etməyi tələb edir. Qeyd olunan amillər müasir dövlət idarəetməsi işində yeni bir eranın başlanğıcı kimi də qəbul edilə bilər. Rəqəmsal texnologiyaların sürətli inkişafı, internetin və kompüterləşmənin artması nəticədə etibarilə dövlət-vətəndaş münasibətlərinə yeni məsuliyyət bəxş edən, milli qanunvericiliyin tərkib hissəsi olan normativ hüquqi aktların yenilənməsinə də qatılmalıdır. Bu baxımdan Milli Məclis tərəfindən bu münasibətləri yeni məcraya salan qanunların qəbul edilməsi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən bu qə-

bildən olan yeni fərman və sərəncamların imzalanması, müvafiq strategiyaların və dövlət proqramlarının qəbul edilməsi, elektron hökumət, elektron məhkəmə platformalarının yaradılması xüsusi vurğulanmalıdır və bütün bunlar Azərbaycan Respublikasında artıq müasir idarəetmənin həyata keçirilməsi kimi qiymətləndirilməlidir. Bu gün əminliklə deyə bilərik ki, dövlət orqanlarının fəaliyyətinin müasir tələblərə uyğun qurulması, onların fəaliyyətində müasir prinsip olan şəffaflığın rəhbər tutulması həm də elektron idarəetmənin tətbiqi əsasında təmin edilmişdir. Bu təbiiqetmələr nəticəsində dövlət orqanlarının fəaliyyət infrastrukturunu təkmilləşdirilmiş, elektron xidmətlər bu fəaliyyətə inkorporasiya edilmiş, vətəndaşların dövlət idarəetməsinə və bu idarəetmədə iştiraka çıxış imkanları artırılmışdır. Ötən 30 ilin faktlarının təhlili göstərir ki, ölkəmizdə Ümummilli Lider tərəfindən aparılmış hüquqi islahatlar, düzgün dövlət quruculuğu prosesi və 2003-cü ildən başlayaraq bu islahatlar kursunun davamının təmin edilməsi olmasaydı, bu gün biz nə dünyadakı söz sahibliyimizdən, nə hərbi və iqtisadi gücdən, nə də ərazilərimizin işğaldan azad edilməsindən danışa bilərdik. Azərbaycan xalqından yüksək səs çoxluğu ilə mandat alaraq Prezident seçilən cənab İlham Əliyev Ümummilli Liderin hüquqi dövlət quruculuğu prosesini davam etdirməklə yanaşı, ölkənin iqtisadi qüdrətini yüksəltmək, paralel olaraq Ermənistanın dünya birliyi tərəfindən işğalçı ölkə kimi tanınmasına nail olmaq hədəfini seçdi. Əlbəttə, bu işlər bir neçə ayın, ya da ilin içində ərsəyə gəlmədi. 2003-cü ildən başlayan bu çətin yol 17 illik zəhmətdən sonra 2020-ci ildə öz zirvəsinə yüksəldi. Artıq dünya ictimaiyyəti Azərbaycan həqiqətlərini istəməyə, istəməyə də, qəbul etməyə başlamışdı, Ermənistan isə işğalçı dövlət kimi qəbul edən ölkələrin sayı artmışdı. Ölkəmiz Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatçısına çevrilmiş, ordu güclənmiş, müasir silah və sursatlarla təmin edilmiş, Ümummilli Lider tərəfindən əsası qoyulmuş hərbi ixtisası orta və ali məktəbləri bitirən zabit heyəti ordu sıralarında öz mövqelərini tutmuşdu. Bu işlərə paralel olaraq, beynəlxalq siyasi arenalarda qazandığımız uğurlar Azərbaycan Respublikası üçün siyasi üstünlüklər gətirmişdi. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, bu misilsiz işlər ərazisinin 20 faizi işğal altında olan, 1 milyondan çox qaçqın və məcburi köçkünlü öz dədə-baba torpaqlarından zorla qovulmuş ölkədə gürülmüşdür. Şübhəsiz ki, yuxarıda sadalanan işlərin müəkkəb coğrafiyada yerləşən bir ölkədə belə ağır şərtlər altında aparılması ıkiqat iradə və əzm tələb edirdi. Amma xalq-ıqitədar birliyiğündən güc alan cənab İlham Əliyev tərəfindən görülmüş misilsiz işlər 17 ilə sığışdırıldı və o tarixi gün gəlib çatdı: "İlhamla irəli!" ilə başlayan seçki kampaniyası "Ali Baş Komandanla irəli!" komandasına çevrildi. Modernləşdirilmiş güclü Azərbaycan Ordusu Ali Baş Komandanın "Dəmir yumruq" əməliyyatına başladı. 44 rəqəmsal tarix sahifələrinə 44 günlük Vətən müharibəsi kimi həkk edilən Müzəffər Ali Baş Komandan və onun əsgər və zabitləri 1993-cü ildən başlanılmış yulun çoxdan gözəlönölən mənzilbaşına çatdı, torpaqlar 30 ilə yaxın hərətdən sonra azad edildi. Birinci Qarabağ müharibəsində erməni vandalizmi nəticəsində yerləyeksən edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarına daxil olan ərazilərimiz bu gün "ağıllı kənd", "ağıllı şəhər" konsepsiyası əsasında yenidən qurulur. Bu gün yenidənqurma işlərinin yüksək sürətlə və əzmlə həyata keçirilməsi, bütövləşən Azərbaycanı yeni nəfəs, keçmiş məcburi köçkünləri yeni yaşayış məntəqəsinə köçürməyə imkan verən yurdlarına qayıdacaq soydaşlarımız və xalqımızın digər nümayəndələri 1993-cü ildə əsası qoyulmuş hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev tərəfindən uğurla və daha böyük əzmlə davam etdirilməsinin məntiqi bəhrəsini görməkdədir. Bu gün tam əminliklə deyə bilərik ki, qədim dövlətçilik tarixinə sahib olan azərbaycanlıları dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin misilsiz əməyi nəticəsində yaradılmış dövlətimizin - Azərbaycan Respublikasının hələ çox-çox illər sonra da bəhrəsini görəcəkdir Ulu Öndərin əvəzsiz xidmətlərinin nəticəsi olan rifah dövlətində sülh və əmin-amanlıq içində əbədi yaşayacağıqlar.

Ziyafət ƏSGƏROV,
Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri

